

De Gaulle és Németország

« ... Cette amitié entre la France et l'Allemagne est comme une rose qui portera toujours des boutons et des fleurs. Je crois que l'amitié étroite portera de nouveaux fruits. Si elle n'existait pas, toute initiative pour faire l'Europe serait condamnée de prime abord à l'échec... »¹

« ... Vous avez raison, monsieur le Chancelier, la traité n'est pas une rose ni même un rosier, mais une roseraie. Une rose ne dure que l'espace d'un matin. Les jeunes filles aussi. Mais une roseraie dure très longtemps quand on le veut... »²

I. Bevezetés

A II. világháború után létrejött Franciaország és Németország között az a látványos kibékülés mely napjainkig az európai egyensúly alapja és a kontinens további integrációs fejlődésének elengedhetetlen feltétele. A kiegyezés egyik legfontosabb lépése Konrad Adenauer Charles de Gaulle-nál tett látogatása. Erre a találkozóra 1958. szeptember 14–15-én került sor Colombey-les-deux-Églises-ben, a tábornok otthonában. A két politikus megbeszélése több szempontból is érdeklődésre tarthat számot, mivel nemcsak a Párizs–Bonn közötti bizonytalan kapcsolatot oldotta fel, hanem olyan erős köteléket alakított ki a két államférfi között, mely a későbbiekben szilárd alapot biztosított a francia–német közeledésnek.³

II. A francia és a nemzetközi politika változása az 50-es években

Felvethetjük a kérdést, milyen kül- és belpolitikai okok tették lehetővé – az évszázados ellentétek ellenére –, hogy a II. világháború befejezése után néhány évvel

---

¹ LACOUTURE, Jean: *Charle de Gaulle*. III. k. Paris, 1986. p. 309.

² PASERON, André: *De Gaulle parle (1962-1966)*. II. k. Paris, 1966. p. 330. Idézi: LACOUTURE, Jean: *i. m.* p. 309.

³ SEYDOUX DE CLAUSONNE, François: *Mémoires d' outre-Rhin*. Paris. 1975. p. 210.

Franciaország európai helyzetének megerősítésére a látszólag legalkalmatlanabb partnert, a Német Szövetségi Köztársaságot választotta.⁴ A II. világháború után az addigi szövetségesek egymás ellen fordultak és kialakult a bipoláris világrendszer.⁵ Az USA és a Szovjetunió is létrehozta saját katonai-védelmi jelegű tömörüléseit és szinte olaj volt a tűzre az NSZK 1955-ös belépése a NATO-ba, melyre válaszlépésként a Szovjetunió és szövetségesei még ugyanabban az évben megalakították a Varsói Szerződés Szervezetét.⁶

Ebben a politikai miliőben Franciaország és az NSZK azonban teljesen más súllyal jelentkezett a nemzetközi politika színpadán. Németország totális katonai vereséget szenvedett, az országot kettéosztották és elvesztette területe és lakossága bizonyos részeit, a morális vereséget pedig még évtizedekig nem tudta feldolgozni. Németország kénytelen volt belenyugodni akkori helyzetébe, melyet Konrad Adenauer így fogalmazott meg *Erinnerungen*-jében:

„A II. világháború után a német népnek két feladat megoldásán kellett fáradoznia. Az első kibékülni Franciaországgal, a második a zsidók bocsánatát kérni.”⁷ Megállapítható, hogy Nyugat-Németország számára a múlt lezárása és a békés egymás mellett élés megteremtése lett a legfontosabb feladat, amit a Konrad Adenauer vezette német Kereszténydemokrata Unió, a CDU 1957-es, újabb választási győzelme is segített.⁸

Németországgal ellentétben Franciaország mint győztes hatalom joggal tartott igényt arra, hogy a világpolitikai kérdésekben meghatározó súllyal képviselhesse álláspontját. Franciaország 1957. végi és 1958. eleji helyzete azonban igen labilis volt.⁹ Az ország egyre mélyebbre süllyedt az algériai konfliktusba,¹⁰ a IV. Köztársaság kormányai nem tudták megoldani a problémákat. Egymást követték a kormányválságok és egyik kormány sem volt képes arra, hogy a politikai és a gazda-

⁴ GAZDAG Ferenc: *Franciaország története 1945–1995*. Budapest, 1996. p. 110.

⁵ ROBERTS, Martin: *Európa története 1900–1973*. Budapest, 1992. pp. 291-295.

⁶ DIÓSZEGI István – HARSÁNYI Iván – NÉMETH István: *20 századi egyetemes történelem II*. Budapest, 1997. pp. 95-113.

⁷ SCHWARZ, Hans-Peter: *Erbfreundschaft. Adenauer und Frankreich*. Bonn-Berlin, 1992. p. 59.

⁸ A CDU, a Kereszténydemokrata Unió keresztény, jobboldali értékrendet való párt, melynek győzelme megnyugtatta mind a külföldi, mind a németországi közvéleményt, mely a baloldal térmeyerésétől tartott.

⁹ A IV. köztársaság bukásáról: ELGEY, Georgette: *Histoire de la IVème République*. Paris, 1992. pp. 407-620.; FACON, Paul-Marie de la: *La IVème République (1944-58)*. Paris, 1997. pp. 321-378.

¹⁰ J. NAGY László: *Az arab országok története a XIX–XX. században*. Budapest, 1997. pp. 109-120.; HORNE, Alistaire: *Histoire de la Guerre d'Algérie*. Paris, 1980. pp. 239-327.

sági válságból kivezesse az országot.¹¹ Ebben a politikai helyzetben egyetlen ember volt, aki élvezte mind a hadsereg, mind a közvélemény bizalmát: Charles de Gaulle.

Megállapítható, hogy de Gaulle tudatosan készült a visszatérésre¹² és új külpolitikai koncepciót dolgozott ki. Megváltoztatta 1957-es véleményét, melyben a római szerződés aláírását elítélte, mivel felismerte a Közös Piac kedvező gazdasági szerepét.¹³ Ekkor még a Szovjetunióval szemben is ellenséges politikát folytatott, mivel meg volt győződve arról, hogy a Nyugatnak nem szabad sem katonai, sem ideológiai engedményeket tennie. De Gaulle szorgalmazta a NATO átalakítását és véleménye szerint arra kellett volna törekedni, hogy a szövetségen belül Franciaország is egyenrangú partnerré váljon és élesen bírálta az USA hegemonisztikus törekvéseit. Ez egészen visszavonulásáig egyik legfontosabb külpolitikai koncepciója maradt és véleményét a sajtó elől sem rejtette véka alá.¹⁴ A két ország közötti konfliktust tovább mélyítette, hogy az USA élesen bírálta Franciaország algériai politikáját. A tábornok Nagy-Britanniát sem tekintette megfelelő partnernek, mivel az USA-val mindenben együttműködő országnak tekintette és igyekezett megakadályozni az angol diplomácia európai térhódítását. Megállapíthatjuk tehát, hogy de Gaulle terveihez egyetlen olyan potenciális szövetséges maradt, akivel együtt megvalósíthatta az USA-tól független és természetesen francia vezetés alatt álló „kis Európa”-konceptiót: a Német Szövetségi Köztársaság és vezetője, Konrad Adenauer.¹⁵

III. De Gaulle németpolitikája az 1958-as visszatéréséig

De Gaulle németpolitikája nagyon ellentmondásos volt és bátran kijelenthetjük, hogy a tábornok pályafutása Németország nélkül nem érhető meg. A történelem-tudományban hosszú ideig nem találtak magyarázatot arra a változásra, amely a

---

¹¹ A IV Köztársaság utolsó kormánya, a Pflimlin-kormány csak 16 napig kormányzott. 1958. május. 14. – június. 1.

¹² Gaulle tudatosan készült a visszatérésre. Massu tábornok 1958. május 13-i algériai államcsínyében követelte de Gaulle visszatérését a közéletbe, őt olyan pártok fellett álló személynek tartotta, aki képes felülemelkedni a pártok csatározásain. Személyével kapcsolatban tudatosan emlegették az „én vagy a káosz” közötti választás lehetőségét. A polgárháborús helyzetben a Pflimlin-kormány ekkor már de Gaulle-lal egyeztetett, minek következtében de Gaulle kijelentette, megkezdi a hatalom legális átvételét. 1958. június 1-jén beiktatták. GAZDAG Ferenc: *i. m.* pp 75-76.

¹³ LACOUTURE, Jean: *i. m.* Tome II. pp. 629-630.

¹⁴ LEDWIDGE, Bernard: *De Gaulle et les Américains*. Paris, 1984. pp. 26-29.

¹⁵ COUVE DE MURVILLE, Maurice: *Une politique étrangère 1958-1969*. Paris, 1971. pp. 37-40.

tábornok németekhez fűződő kapcsolatában alakult ki. De Gaulle az 1920–30-as évekből származó németpolitikai kijelentéseit a hagyományos, katonai-politikai és szellemtörténeti elemekkel összekopott ősi gyűlölet szemszögéből értékelték, és a tábornok 1958 utáni Német Szövetségi Köztársasággal szembeni politikáját fordulatként értelmezték, mely a csúcspontját az 1963. évi Élysée-szerződéssel érte el. Sok kortárs megfigyelő már-már csodáról kezdett beszélni.¹⁶ De ha figyelmesen végigkísérjük de Gaulle életútját, megállapíthatjuk, hogy bár ha az ősi gyűlölet gondolata alól nem is tudta teljesen kivonni magát, semmilyen forrás nem utal arra, hogy a katonai pályát a revánsgondolat (az 1871-es események) miatt választotta volna.¹⁷ De Gaulle az I. világháborúban német hadifogságba esett, de a családnak írt leveleiben csak mint katonáról, „soldat”-ról beszélt a németekről és nem mint ősi ellenségről.¹⁸

De Gaulle az akkori német eszmerendszert ítélte el, azt a porosz militarizmust, amely az egész birodalmat áthatotta. Az I. világháború utáni német békeszerződéssel sem értett egyet, egyes pontjait egyszerre tartotta túl keménynek, míg másokat túl enyhének. Jól látta, hogy Németország középtávon ismét képes lesz arra, hogy revíziós érdekeit érvényesítse.¹⁹ Emlékirataiban világosan látszik németpolitikájának kettőssége. A II. világháborúban mint az ország katonai vezetője úgy véli, Németországot meg kell fosztani azoktól a feltételektől, amelyek egy esetleges újabb agresszióhoz hozzásegítenék. Ugyanakkor tudja, hogy a tartós európai béke érdekében meg kell adni a német népnek a lehetőséget az életre, a fejlődésre.²⁰ 1946-ban, de Gaulle belső emigrációba vonult és a IV. Köztársaság számára egy nem teljes és nem egységes németpolitikát hagyott hátra. 1949-ben tiltakozott a Német Szövetségi Köztársaság létrehozása ellen, mivel ebben a német birodalom rekonstruálásának veszélyét látta.²¹ A későbbiekben azonban megváltoztatta véle-

¹⁶ LINSEL, Knut: *Charles de Gaulle und Deutschland (1914-1969)*. Sigmaringen, 1998. p. 9.

¹⁷ Uo. pp.21-24.

¹⁸ GAULLE, Charles de: *Lettres, notes et carnets*. Tome I. 1905-1918. Paris, 1980. pp. 515-517.

¹⁹ GAULLE, Charles de: *La discorde chez l'ennemi*. Paris, 1972. Ez az első könyve, melyben arra keresi a választ, hogy a legyőzött, de továbbra is hatalmas Németország számára (mely továbbra is megőrizte porosz súlypontját) mit jelent a területcsonkítás és a továbbra is fennmaradó nemzeti érdek, és ezek milyen hatással lesznek a későbbi német politikára.

²⁰ GAULLE, Charles de: *Memoires d'espoir*. Tome I. *Le Renouveau 1958-1962*. Paris, 1970. pp. 181-185.; GAULLE, Charles de: *Discours et messages*. Paris, 1970. pp. 90-94.; FONDATION Charles de Gaulle: *L'avènement de la Vème République*. Paris, 1999. pp. 155-156.

²¹ INSTITUT Charles de Gaulle: *De Gaulle en son siècle*. Tome V. *L'Europe*. Paris, 1992. HUDEMANN, Rainer: *Le Général de Gaulle et la politique de reconstruction en zone*

ményét és a francia–német együttműködés területeinek már nemcsak a gazdaságot, hanem a szűkebb értelemben vett politikát és katonai védelmet is értette.

IV. Charles de Gaulle és Konrad Adenauer Colombey-les-deux-Églises-i találkozója

Miután röviden áttekintettük de Gaulle németpolitikáját, visszatérünk 1958-hoz, de Gaulle hatalomba történő visszatéréséhez. A francia–német közeledés ezután nagyon gyorsan kibontakozott. A tábormok politikai világgképében ugyanis megengedhetetlen volt, hogy egy országgal ne legyen diplomáciai kapcsolata. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy hozzáférhetünk a két politikus emlékirataihoz.²² De Gaulle már 1958 nyarán közvetítők útján megkereste Adenauert, felmérve, illetve előkészítve a terepet egy személyes találkozóra. A találkozó végleges programját Maurice Couve de Murville külügyminiszterrel beszélte meg Adenauer. Abban egyeztek meg, hogy a kancellár az őszi szabadságát megszakítva keresi fel de Gaulle-t, aki nem az Élysée-palotában fogadja, hanem saját, Colombey-les-deux-Églises-ben lévő magánbirtokán, la Boiserie-ben.²³ A találkozó előtt Adenauernek nem volt kedvező képe de Gaulle-ról, akit a clemenceau-i politika folytatójának gondolt. A német politikai elit és a sajtó még több előítéletet tanúsított a tábormok iránt, németgyűlölőnek és nacionalistának tartották, akinek diktatórikus allűrjei vannak.²⁴

A találkozóra 1958. szeptember 14-én került sor a kis lotaringiai faluban. Az eszmecsere családias légkörben, csak a tolmácsok jelenlétében zajlott. A két politikus megállapodott abban, hogy megpróbálják megfordítani a történelem menetét és kibékíteni a két népet. E szavak jelentőségét növeli, hogy két olyan idős²⁵ politikusztól származtak, akik a találkozó előtt pesszimisták voltak. Ezt látszott alátámasztani az, hogy a két politikus életpályájában szinte semmi közös nem volt. De Gaulle katona, aki nemzeti hőssé vált, Adenauer jogász, aki képviselőként és polgármesterként tevékenykedett.

---

française d'occupation en Allemagne après 1945. pp. 313-324.; SCHUNK, Peter: *De Gaulle et ses raisons allemandes jusqu'à la rencontre avec Adenauer*.

²² GAULLE, Charles de: *Memoires d'espoir*. i. m.; ADENAUER, Konrad: *Erinnerungen* III. band 19955-59 Stuttgart, 1967. pp. 396-436. Adenauer emlékirataiban egy egész fejezetet szentelt a IV. Köztársaság bukásának, valamint a de Gaulle-lal történt első találkozójukra.

²³ GAULLE, Charles de: *Memoires d'espoir*. i. m. p. 184.; ADENAUER, Konrad: i. m. pp. 418-424.

²⁴ INSTITUT Charles de Gaulle: i. m. pp. 325-326.; VAISSE, Maurice: *La Grandeur. Politique étrangère de général de Gaulle 1958-1969*. Paris, 1998. p. 227.

²⁵ A találkozó időpontjában de Gaulle 68, Adenauer 81 éves volt.

Adenauer arra kérte de Gaulle-t, hogy ismerje el a németek jogát az újraegyesítésre, amit a kommunizmus egyre erősödő előretörésével indokolt. De Gaulle a felvetésre pozitívan reagált, de a támogatásért cserébe a német oldaltól bizonyos engedményeket várt, mint pl. a nukleáris fegyverekről való lemondást.²⁶ A tárgyalások következő pontja az Európai Gazdasági Közösség volt. De Gaulle tudta, hogy a nehézségeket a mezőgazdasági problémák fogják jelenteni, valamint az angol jelenség, és ha lehet, igyekezni kell Nagy-Britanniát távol tartani az EGK-tól, ellenkező esetben a Hatok szövetsége nem jöhet létre.²⁷ A Szovjetunió megítélésében a két ország vezetője különböző álláspontot képviselt. Természetes, hogy a keleti fenyegetést is másképp értelmezték, az NSZK szemében a Szovjetunió olyan ellenség volt, mely országa 1/3-át elfoglalta. Ezzel a véleménnyel szemben a nemzetközi helyzetet racionálisan szemlélő tábormok számára a Szovjetunió esetleges szövetséges volt. Mindehhez érdemes hozzáfűzni, hogy 1958-ban Adenauer félt egy esetleges francia-szovjet közeledéstől, mely alapvetően beszűkítette volna az NSZK nemzetközi mozgásterét.²⁸ A tárgyalások zárásaként megegyeztek abban, hogy a két ország között állandó konzultáció szükséges.²⁹

V. Befejezés

Gaulle jól ismerte fel, hogy a kontinens erejét, stabilitását mindig is a két ország egyensúlya és viszonya fogja meghatározni. Ezért is ment az események elébe, s változtatta meg az Európai Gazdasági Közösségről a nézeteit, remélve, hogy ennek támogatásával országa vezető szerepe erősödni fog a nemzetközi politikában. Végezetül megalapíthatjuk, hogy a német-francia kibékülés oroszlánrésze valóban az ő munkájuk eredménye, s az utódok csupán azt a kikövezett utat követik a mai napig is, amelyen a két nagy öreg Colombey-les-deux-Églises-ből elindult.

---

²⁶ GAULLE, Charles de: *Memoires d'espoir*. i. m. p. 184.

²⁷ Uo. pp. 189-190.

²⁸ VAISSE, Maurice: i. m. pp. 230-231.

²⁹ ADENAUER, Konrad: i. m. p. 432.